

PROPAGANDA MONÀRQUICA

JUDIT PUJADÓ

VICENÇ PAGÈS > TEXT

De tots els clàssics nascuts en el territori que cobreix aquesta revista, el més clàssic de tots és **Ramon Muntaner**, cronista del segle catorze. Se li han dedicat estàtues, carrers, instituts... A la seva famosa crònica hi abunden batalles terrestres i morals a major glòria de la Corona d'Aragó. Però què va escriure? I, sobretot, com escrivia?

>> *Escultura de Ramon Muntaner, de Frederic Marès, a Figueres.*

Fill de Peralada, Ramon Muntaner va fer carrera política a prop de la cort catalana. El 1325, després d'haver estat capità de l'illa africana de Gerba, d'haver servit amb Roger de Flor a Constantinoble i d'haver conegut uns quants reis, s'assequé a escriure una barreja de crònica política i de memòries personals. No ho va fer per decisió pròpia, sinó per designació divina. A l'inici del llibre explica com se li va aparèixer un home vestit de blanc que li va dir: «Pensa de fer un llibre de les grans meravelles que has vistes que Déus ha fetes en les guerres on tu és estat, com a Déu plau que per tu sia manifestat». Fa set segles, aquest inici podia fer versemblant l'escriptura del llibre; avui dia produeix l'efecte contrari, ja que fa dubtar de la veritat del que se'n seguirà.

Sembla, en tot cas, que el cronista s'havia de limitar a plasmar la seva experiència. Però no és així: els primers capítols narren un fet que es va produir molt abans que ell nasqués. Ens referim a l'engendrament de Jaume I, un dels esdeveniments més xocants dels que relata Muntaner. Com que el rei Pere (després anomenat el Catòlic) sentia més «escalfament» per «altres gentils dones» que per la seva, Maria de Montpeller, els prohoms li van parlar una trampa: un home de confiança va fer creure al rei que jauria amb la seva amant a les fosques, però de fet la que hi havia al llit era la seva esposa. A l'alba, més de cinquanta persones, entre abats, donzelles i notaris, van entrar a la cambra reial per certificar la feta, de la qual va néixer el rei En Jaume.

Després d'aquest inici tan literari (que Muntaner va escriure en un *copy and paste* de versions anteriors), la *Crònica* es converteix aviat en un text propagandístic a major glòria de la Corona d'Aragó. Hi abunden les batalles terrestres i navals, guanyades fàcilment pel rei, que sovint hi participa en persona. A banda de conèixer les aptituds bèl-

>> *El rei Jaume I.*

liques del monarca, també tenim ocasió d'apreciar els seus dots morals, estratègics i retòrics, en una barreja de llibre de cavalleries, assignatura d'educació per a la ciutadania i revista *¡Hola!*: tota la família reial és noble, ardida, creient, generosa i fidel. Per si algun lector no se n'havia adonat, Ramon Muntaner ho fa explícit: «La matèria per què aquest llibre se fa: ço és a saber, de la honor e de la gràcia que Déus ha feta ne fa al casal d'Aragó». Josep Pla ho resumeix amb un estirabot lúcid: «Muntaner fou un fanàtic –és a dir, un home feliç».

Cohesió social i consciència nacional

Tot llegint, anem coneixent la versió oficial de la conquesta de Múrcia i Granada, de Tunís i Sicília, entre altres. Ens il·lustrem sobre les aventures de mariners, ballesters i almogàvers, que segueixen totes un patró semblant: arenga, combat victoriós, festa popu-

lar, repartiment abundant. No hi fa res que l'enemic sigui superior en nombre, ja que la Corona d'Aragó disposa dels homes més valents, que «ab alegre e ab goig van a la batalla». També és important el que ara anomenariem *cohesió social* i *consciència nacional*, que es fan evidents en l'homogeneïtat lingüística que certifica el cronista: «Vos diré cosa de què us meravellarets, emperò si bé ho encercats, així ho trobarets: que d'un llenguatge solament, de negunes gents no són tantes com catalans. Que si volets dir castellans, la dreta Castella poc dura e poc és, que en Castella ha moltes províncies qui cascun parla son llenguatge».

Al costat de la saviesa del rei, resulta decisiva l'ajuda que Déu li presta. No en va Pere el Gran és comparat amb Alexandre i amb el mateix Moisés. Quan senten els crits de «Firam», «Sent Jordi e Aragó», «Aür», «Aragó!, Via sus!», els rivals perden totes les batalles.

Un dels esdeveniments més xocants dels que relata Muntaner és l'engendrament de Jaume I

jaume I
 "el conquistador"
 (1208 + 1276)
 rei d'arago
 de mallorques
 de valència
 comte de barcelona i d'urçell
 senyor de montpeller

modèlica. Difícilment un lector d'avui que no sigui especialista en literatura medieval la llegirà amb plaer, igual que un narrador d'avui dia amb prou feines en traurà cap recurs útil. Ni tan sols des del punt de vista empordanès o gironí l'obra té gaire interès, ja que no inclou gaires girs locals més enllà de la negació amb *poc*.

Avui dia costa de trobar una edició completa de la *Crònica*. He hagut de recórrer a la que va publicar Edicions 62 a la col·lecció MOLC, amb una mida de lletra que no facilita precisament la lectura. Mentre la llegia, recordava les dues estàtues de Frederic Marès que hi ha a la plaça de la Font Llumínosa de Figueres. L'una mostra el rei Jaume I, dret amb l'escut i l'espasa; l'altra, Ramon Muntaner, assegut escrivint sobre un llibre voluminós que té a la falda. Davant les estàtues, se m'acuden tres reflexions. Primera, que aquesta parella no va coincidir d'aquesta manera en el temps, perquè Jaume I va morir quan Muntaner encara era petit. Segona, que el cronista no està gaire ben situat, perquè la seva figura no apunta cap al rei sinó cap al buit. Tercera, que al capdavant la seva situació respecte del rei no és pas tan important, ja que està tan concentrat escrivint que ni el mira.

Vicenç Pagès i Jordà és escriptor.

Davant l'estratagema duta a terme pel rei Pere a Bordeus, fins i tot l'enemic proclama: «Aquesta és estada la pus alta cavalleria que anc null temps cavaller faés». Com ocorre en la literatura cavalleresca, els rivals són dignes i respectables, tret del papa, titllat de «cruel».

«Què us diré?», es pregunta a cada moment Ramon Muntaner. «Què us diré?», es pregunta també el lector contemporani. No discutim que, com assevera Martí de Riquer, de totes les cròniques medievals aquesta és la més amena. Però si la comparem amb llibres dels últims segles, no es pot negar que avui dia resulta una lectura més aviat àrida. I no em refereixo només a la càrrega propagandística, ni tampoc a les dificultats que comporta el català medieval: Ramon Muntaner té tanta voluntat d'estil com qualsevol cap de premsa. El seu registre és d'una oralitat directa; no en el sentit que escrivia per ser escoltat més que no pas llegit, sinó perquè sembla que dicti més que no escrigui. Tendeix a repetir més que a pronominalitzar, usa anàfores

en comptes d'el·lipsis, se serveix d'un vocabulari limitat, abusa de les fórmules cerimonioses, i en canvi és avar en descripcions que podrien donar vida al que escriu. Un autor anterior com Ramon Llull va treure molt més partit que ell al català medieval.

Encavalcaments matussers

La *Crònica* està formada per una tirallonga de gairebé tres-cents capítols sense títol, formats per llargs paràgrafs, que es llegirien molt millor si formessin grups temàtics o cronològics. Ramon Muntaner gestiona amb dificultat les narracions de fets complexos, on interactuen personatges situats en diferents llocs. En aquests casos, escriu un capítol per a cada personatge i els encavalca d'una manera que el lector d'avui considera matussera, després d'una frase de transició. Un exemple: «Ara lleixaré a parlar de l'infant, e tornaré a parlar d'En Berenguer de Vilaragut». En altres paraules: la importància de la crònica és lingüística i històrica, però en l'àmbit literari no resulta

Ramon Muntaner té tanta voluntat d'estil com qualsevol cap de premsa